

participata est in potentia ad superiorem gradum *intellectualitatis*. Ulterius substantia creata vivens intellectualis non est intellectus absolutus et simpliciter, sed *habet intellectum secundum aliquem gradum perfectionis*; atque adeo talis intellectus per se spectatus est in potentia ad *actus intellectionis*, in potentia ad veritatem formalem, ad sapientiam; et si est in actu intellectionis, veritatis, sapientiae, id non potest esse nisi secundum aliquem gradum cum potentia ad perfectionem ulteriorem. Erit ergo secundum aliquid in actu, et in potentia secundum alia; sed non potest esse purus actus. Unde *habet intellectus, veritatem formalem, sapientiam quadam tenus*; sed non potest esse ipsa absoluta intellectio, ipsa veritas, ipsa sapientia. Quae similiter valent de voluntate eiusque perfectione. In his igitur omnibus est aliqua distinctio cum *praecisione obiectiva*, ut unum non contineatur in altero; atque ideo concipiatur aliqua saltem metaphysica compositio ex potentia et actu, seu ex perficiendo cum alio perficiente, et manet in indefinitum potentia ad ulteriorem perfectionem, seu (ut dicitur) actus commixtus cum potentia.

At vero essentia quae est ipsum *Esse* absolutum in tota plenitudine, seu quae ex intima sua necessaria perfectione est absoluta realitas, *formaliter ut haec essentia intelligitur esse purus actus* sine ulla potentialitate sive *obiectica* ad esse sive *receptiva* ad perfectius esse. Unde ibi essentia se ipsa non vero aliquo addito (neque enim absolutae perfectioni aliquid addi potest), suaque substantia non aliqua qualitate quae non sit ipsa, est sicut ipsum *Esse*, ita *ipsa vita, ipse intellectus, ipsa veritas, ipsa sapientia, ipsa charitas* etc. haecque omnia in actu *absoluto*. Proinde etiam ordine inverso singulae hae perfectiones et omnes simul re ipsa sunt una illa simplicissima essentia, quam nos diversis conceptibus ex creaturarum perfectionibus desumptis inadaequate intelligimus. Non igitur in Deo sicut in creaturis possumus concipere essentiam vel *Esse* vel perfectionem quovis nomine ut aliquid imperfectum et compleendum per aliud additum; sed singulas perfectiones intelligimus esse ipsam absoluti *Esse* plenitudinem, quae a nobis propter nostri

intellectus imperfectionem concipiatur sub diversis rationibus, prout diversae perfectiones creatae illi infinito et simplicissimo exemplari respondent.

Iam divinae simplicitatis hanc notionem genuinam esse, ex ipsis Scripturis et ex ss. Patrum declarationibus demonstramus.

a) In sacris litteris enim non solum continetur fundatum, ex quo superius declarata Dei simplicitas necessario sequitur, quod divina essentia est ipsum *Esse* et absoluti *Esse plenitudo* (th. XXII.); sed explicite Scripturae exhibent Deum ut unum idemque cum singulis perfectionibus, quas de Deo praedicamus, ut non modo perfectio sit in ipso, sed ipse sit perfectio tum una tum altera tum consequenter omnes simul.

Nominatim sicut Deus dicitur habere vitam in semetipso, et vita dicitur esse in Deo Io. I. 4; V. 26; ita Deus est *ipsa vita* (ἢ ζωή) Io. I. 4; XIV. 6; 1. Io. I. 2. Unde solus habet immortalitatem 1. Tim. VI. 16. Sicut sunt « divitiae sapientiae et scientiae Dei » Rom. XI. 33; Iob. XII. 13. 16; Psal. CXLVII. 5, et in Deo sunt « omnes thesauri sapientiae et scientiae » Coloss. II. 3; ita Deus est *ipsa sapientia* Prov. I. 20; VIII; Sap. VII. 21. sqq.; Ecclesi. XXIV. 1; 1. Cor. I. 24. Unde Deus solus sapiens Rom. XVI. 17. (et in textu graeco recepto 1. Tim. I. 1. 17; Iud. 25.). Pariter sicut Deus est « plenus veritatis » et a Deo est omnis veritas; ita Deus est *ipsa veritas* (ἢ ἀληθεία) Io. XIV. 6; 1. Io. V. 6. Sicut habitat lucem 1. Tim. VI. 16; 1. Io. I. 7; ita ipse lux est Io. I. III. 19; XII. 46; 1. Io. I. 5. Sicut charitas ex Deo est et Dei est, ita Deus est *ipsa charitas* 1. Io. IV. 8. 16. Unde « unus est bonus Deus, » et « nemo bonus, nisi solus Deus » Matth. XIX. 17; Marc. X. 18; Luc. XVIII. 19. Ipsum igitur *Esse* divinum, ipse cuius nomen singulare est ὁ ὡν qui est, in Scripturis exprimitur non solum ut vivens et habens vitam a semetipso, ut habens omnem sapientiam, omnem veritatem, ut habitans lucem inaccessibilem, ut Deus charitatis, sed ut ipsa vita, sapientia, veritas, lux, charitas. *Ipsa vita autem non est vita per aliam vitam, sed per se ipsam; ipsa sapientia, ipsa veritas, ipsa*

charitas non est sapientia, veritas, *charitas*, nisi per se ipsam (1). Est ergo *Esse* divinum velut forma infinita (2), quae per se ipsam non per qualitatem a se distinctam est haec omnia: « neque enim iustitia (idemque valet de omnibus perfectionibus) per aliam virtutem est, sed ipsa per se virtus est » Clemens Alex. Paedag. I. 8. His autem expressa est ipsa negatio cuiusvis compositionis, atque simplicitas necessaria ex propria ratione ipsius *Esse absoluti*. In Scripturis ergo doctrina de absoluta Dei simplicitate non solum implicite continetur; sed explicita etiam declaratione exhibentur principia, ex quibus metaphysica eius demonstratio conficitur.

b) Hanc demonstrationem ex principiis in s. Scriptura propositis ss. Patres suppeditant luculentissimam. Duplex potissimum est apud Patres declarandi modus.

α) Ex absoluta perfectione Dei concludunt, Deum ipsum esse singulas perfectiones et omnes simul, quas nominare possumus; esse Deum secundum se totum tum iustitiam tum omnipotentiam tum sapientiam etc. Unde sequitur, perfectiones nec ab essentia nec inter se distingui; sed intelligi debebere unum simplicissimum *Esse*, quod a nobis vere quidem sed inadaequate hisce diversis perfectionum notionibus concipiatur, et diversis nominibus appellatur. « Multi nominis est et omnipollens, et unius tamen formae substantia. Non enim, quia dicitur bonus, iustus, omnipotens, ideo differens est, et varius.... Non secundum partem videns et secundum partem carens visione, sed totus est oculus, et totus auditus, et totus mens, non sicut nos ex parte intelligens et ex parte non cognoscens; nam blasphema haec est oratio et divinae substantiae indigna » Cyril. Hier. categ. VI. n. 7. (3).

(1) « Totum in eo quod est, unum est, ut quod spiritus est, et lux et veritas et vita sit; et quod vita est, et veritas et spiritus sit. Nam qui ait: ego sum et non demutor, non demutatur ex partibus nec fit diversus ex genere » Hilar. Trin. VII.

(2) « Ipse sibi forma, ipse essentia est. Non est formatus (inharente sibi forma) Deus, forma est; non est affectus Deus, affectio est; non est compositus Deus, merum simplex est, et ut liquido noveris, quid simplex dicam, idem quod unum » Bernard. Consid. V. 7.

(3) Οὐκ ἐν μερεῖ βλεπον, ἐν μερεῖ δὲ τοῦ βλεπειν ἀπεστερημένος, ἀλλ'

His omnino gemina habent Irenaeus I. c. 12. n. 2; II. c. 12. n. 3; c. 28. n. 4; Clemens Alex. Strom. VII. p. 721; Gregor. Nyss. in Cantic. hom. VII. T. I. p. 570; Epiphan. in Aneor. c. 56; Maximus M. apud Euthym. Panopl. tit. 3. p. 80.

β) Declaratio altera non re sed forma tantum differt a priori. Deus, inquit, est illa perfectio, quam habere dicitur. « Ideo simplex dicitur Deus, quoniam quod habet, hoc est... In quo ergo ad se ipsum dicitur non ad alterum, hoc est quod habet, sicut ad se ipsum dicitur vita habendo utique vitam, et eadem vita ipse est » Aug. Civ. Dei XI. 10. et alibi saepe, sicut et alii Patres. In creaturis, ut superius explicuimus, non eo solum quod sunt, est iam ultima earum perfectio, quia earum *esse* est participatum, non autem *Esse* absolutum; hinc aliud eis est esse, et aliud in ultima perfectione esse. Unde substantiae creatae non sunt omnis sua perfectio, sed habent perfectiones, per quas accidentes perficiuntur; aliud ergo est eis esse, aliud taliter esse; atque hinc compositio consequitur perficiendorum et perficientium. In Deo autem propter rationem oppositam, quia eius essentia per se ipsam necessario est omnis perfectio, nihil esse potest perficiendum (nulla potentia passiva) et ideo nihil tamquam forma perficiens, sed totum perfectum (actus purus), atque ideo nulla composicio. « Nemo hominum veritas, ait cum multis aliis Leo M. (ep. 93. c. 5. ad Turribium), nemo sapientia, nemo iustitia est; sed multi sunt participes veritatis et sapientiae atque iustitiae. Solus autem Deus nullius participatione indigens est, de quo quidquid digne utcumque sentitur, non qualitas est sed essentia. Incommutabili enim nihil accedit, nihil deperit, quia *Esse* illi quod est sempiternum, semper est proprium. » Gemina habet Gregorius M. Moral. I. II. c. 27.

« Aliter lumen illuminans, aliter lumen illuminatum, aliter iustitia iustificans, aliter iustitia iustificata. Sapientia est et sapit, nec habet aliud *esse* aliud sapere; servi vero sapientiae esse quidem sapientes possunt, nec tamen hoc habent *esse*

όλος ὁ ὄφθαλμος, καὶ ὁλος ἄκοη, καὶ ὁλος νους, οὐχ ὁς ἡμεις ἐν μερει νοῶν καὶ ἐν μερει μη γνωσκων. Βλασφημος γαρ ὁ λογος καὶ θειας ὑποστασεως ἀναξιος.

quod sapere; nam esse possunt, et sapientes non esse. Habet vitam sapientia, sed non aliud habet, aliud est; quippe cui hoc est esse, quod vivere; servi autem sapientiae cum habent vitam, aliud sunt, et aliud habent, quippe quibus non est hoc ipsum esse, quod vivere.

Hinc intelligitur, quare nominibus formae abstractae maxime proprie, quantum a nobis fieri potest, exprimatur Dei simplicitas. Quia tamen divinum, quod illis nominibus exprimitur, per se existens et subsistens est, ad hoc ipsum exprimentum necessitate quadam nominibus etiam formae concretae utimur. « De Deo loquentes utimur nominibus concretis, ut significemus eius subsistentiam, quia apud nos non subsistunt nisi composita; et utimur *nominibus abstractis*, ut significemus eius simplicitatem » S. Th. 1. q. 3. a. 3. ad 1; q. 13. a. 1. ad 2; q. 32. a. 2.

III. Specialis difficultas et maior quaedam obscuritas occurrit in modo, quo actus immanentes intelligantur ipsa Dei substantia, quod sane ad simplicitatem divinam hactenus declaratam necessarium est. Quoad rem ipsam, quamdiu solum queritur *an sit*, non potest hic maior esse difficultas quam in ceteris omnibus attributis divinis. Si enim divina essentia est per se ipsam perfectio in tota plenitudine, et si quaevis perfectio quam ratione distinguere possumus, est realiter ipsa essentia et substantia divina in plenitudine absoluti *Esse*; eo ipso intellectus, voluntas, potentia (*activa*) non est nec concipi potest ut facultas perficienda per actum accendentem intellectionis, volitionis, efficientiae; sed ipsa divina essentia ac substantia est sicut intellectus infinitus, voluntas infinita, potentia infinita sine ullo defectu realitatis, ita substantialis actus intelligens, volens, efficiens per se, non per aliquid ultra ipsam essentiam accedens.

1° Quoad actum intellectionis identitas cum divina substantia facile concipitur velut corollarium necessarium ex ipsa plenitudine entis et ex declarata simplicitate divini *Esse*; nihilominus explicitâ etiam doctrinâ a Patribus vindicatur. « Intelligendum est, inquit s. Maximus in Dionys. de div. nom. c. 5. §. 6, quod cum superexcellens per se bo-

nitas mens sit et tota actus in se ipsum conversus, id *in actu est non vero in potentia*, quasi prius esset non sapientia, et deinde mens in actu fieret. Unde etiam pura tantum mens est, non superadditum habens sapere; sed omnino a se ipsa sapit » (1). Eadem est explicatio Augustini (in Io. tract. 40.). « Si quod pauci intelligunt, simplex est natura veritatis, hoc est Filio esse quod nosse. Ab illo ergo habet quod noverit, a quo habet ut sit, non ut prius ab illo esset, et postea ab illo nosset. Sed quemadmodum illi gignendo dedit ut esset, sic gignendo dedit ut nosset. Quia simplici, ut dictum est, naturae veritatis esse et nosse non est aliud et aliud sed hoc ipsum. » Idem verbis simillimis repetit de Deo absolute spectato tract. 99. Cf. Cyrill. Alex. Thesaur. XXXI. pag. 267.

2° Quod de actu intelligendi dicitur, patet non minus esse verum de actu volendi. At in actu volitionis, qui libere fertur ad extra, potissimum difficultas sese obiicit imperfectae nostrae intelligentiae, si quaerimus *quomodo sit*. Declarationi, quatenus a nobis aliqua dari potest, viam complanabit doctrina s. Gregorii Nysseni. « Non ut in aliis, inquit, quibus a natura est vis aliqua agendi, aliud in potentia aliud vero in actus expletione consideratur (in Deo); quemadmodum exempli gratia semper quidem potentia navium fabricatorem dicimus, qui ea arte pollet, tum vero actu esse, quando iam in opera ipsa suam scientiam impendit. Non ita res habet in beata illa vita, sed totum quod in ea intelligitur, *actu est et actio*, dum voluntas nullo interposito medio ad praestitutum finem transit » (2). Haec Nyssenus cont. Eunom. XII. p. 340. In Deo igitur voluntas non est

(1) Η αὐτούπεραγμοτης νους ούσα και ὅλη ἐνέργεια εἰς ἔσωτην ἑστραμμένη, ἐνέργειᾳ ἔστιν οὐ δυναμεῖ, προτερον ούσα ἀφροσυνη είτα νους ἐνέργειᾳ γνομενη ὅθεν και ἔστι νους μονον καθάρος οὐκ ἐπεισαχτον ἔχων το φρονεῖν, ἀλλα παρ' ἔσωτον παντως νοεῖ.

(2) Οὐ γαρ ὅσπερ ἐπι των ἀλλων, οἷς τις πρακτικη δυναμις ἐξ φυσεως ἔστι, το μεν δυναμει θεωρεῖται το δε κατα την της ἐνέργειας ἐκπληρωσιν.... οὐχ ούτως και ἐπι της μακαρικης ζωης, ἀλλ' ὅλον δ, τι περ ἔστιν ἐν ἔσωτην νοομενον, ἐνέργεις και πραξις ἔστιν, ὀμεσως του βουληματος προς το κατα προθεσιν τελος μεθισταμενου.